

**İNÖNÜ, NASIL
CUMHURBAŞKANI
OLMUŞTU?**

PORTRELER

Türk siyasi tarihinde adı, çok partili demokrasinin oluşum yıllarında bile tek parti dönemi alışkahlıklarından kurtulamaması ve Demokrat Parti lideri Adnan Menderes'e "psikopat" diye catması ile hatırlanacaktır.

1888'de İstanbul'da doğdu. Harp Okulu'nu 1907'de bitirdikten sonra, Yemen ve Libya'da carpişti, 1. Dünya Savaşı'nda çeşitli cephe-lerde görev aldı. Daha sonra, 1919'da Harp Akademisi'ndeki eğitimini kurmay olarak tamamlayacak ve 1920'de Ankara'ya gidecektir. İlk T.B.M.M.'de genel sekreterlik yaparken, bir yandan da Kurtuluş Savaşı'nda bir subay olarak yer almıştı. 2'nci T.B.M. Meclisi'nde Kütahya milletvekiliydi ve aynı zamanda CHP'nin genel sekreteri olmuştu.

1924'deki İnönü hükümetinde Maliye, Okyar hükümetinde de İçişleri bakanıydı. 1925'de "Şeyh Said İsyanı" patlak verince Başbakan Fethi Okyar'ın yumuşak tutumunu protesto ederek, İçişleri Bakanlığı'ndan istifa etti. İnönü'nün kurduğu hükümete Savunma bakanı olarak katıldı. 1925 - 30 arasında hem CHP genel sekreterliğinde bulundu, hem de T.B.M.M. Başkanlığı ve Bayındırlık Bakan-lığı (1928 - 30) görevlerini yükledi.

"Serbest Fırka" olayının yaşandığı 1930'dan başlayarak, O'nu, CHP'nin ideoloji-sini oluşturmak çabası içinde buluruz. "Dev-rim Tarihi" derslerinin okutulmasında önayak olur, parti - devlet özdeşliğini savunur ve CHP'nin ilkelerinin tartışma konusu olmama-sını ister. 1942 - 43 yıllarında, Saraçoğlu hü-kümetlerinde İçişleri Bakanlığı yapar ve 1946'da Başbakanlığa getirilir.

O'nun zor dönemi başlamıştır. 1946'nın ha-vasına, 1930'ların anlayışı ile katılmanın zor-luğunu yaşamaktadır. Yeni kurulan muhale-fetle ve DP'nin lider kadroları ile söz düellola-rına girer. Türk demokrasisinin ilk sert bütçe tartışmaları başlamıştır. İşte bu sırada Adnan Menderes'i ruh hastası olarak ilân eder ve bu, DP'nin Meclis'i boykot etmesine dayanır.

Bu defa İnönü devrededir. Cumhurbaşkanı olarak, O'nu, DP' lideri Bayar'la buluşturur. "12 Temmuz Beyannamesi" diye bilinen, iç barış bildirisi yayımlanır. Fakat o çizgisini değiştirmez ve hattâ, İnönü karşısında bir grup oluşturduğu söylentisi yayılır, O'na kar-şı, CHP içinde "35'ler grubu" denilen gençle-rin oluşturduğu muhalefet hareketi başlar. Giderek artan muhalefet sonunda, 1947'de Başbakanlık'tan istifa eder. 1950'de, İstan-bul'da ölmüştür.

35'LER GRUBU

1947 yılında CHP hükümetinin Başbakanı ile Cumhurbaşkanı İnönü'nün arası açılmaya başlamıştır. Bir yoruma göre, İnönü bu du-rum üzerine çoğunluğu gençlerden oluşan CHP'li milletvekilleri ile karşı bir grup oluş-turur. Liderliğini Nihat Erim'in yaptığı ve "35'ler" diye bilinen bu grup üyeleri şunlardır:

Ali Fuat Cebesoy, Tahsin Banguoğlu, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Fahri Kurtuluş, Nihat Erim, Memduh Şevket Esenal, İsmail

Rüştü, Aksal, Vedat Dicleli, Cavit Oral, Said Odyak, Muhtar Ertan, Nazif Ergün, Mahmut Nedim Gündüzalp, Sinan Tekelioğlu, Kasım Gülek, Tezer Taşkıran, Celâl Sait Siren, Ha-san Şükrü Adal, Kasım Ener, Avni Refik Bekman, Muhsin Adil Binal, Şevket Raşit Hatiboğlu, İhsan Hamit Tiğrel, Cevat Dursunoğlu, Sedat Çumralı, Suud Kemal Yet-kin, Abdurrahman Melek, Hilmi Hakçıoğlu, Osman Ağan, Kâmil Kitapçı, Bekir Kaleli, Vehbi Sarıdal.

Bir önceki portre:
Fethi Okyar

Mustafa Kemal 1923'de Cumhurbaşkanı olurken oyunu İnönü'ye vermişti. 1938 kasımında da Cumhurbaşkanı seçiminde 348 oy İnönü'ye çıkarken 1 oy da Bayar'a verilmişti

10 kasım perşembe günü Atatürk öldü. 11 kasım sabahı önce parti meclis grubu toplandı. Başbakan Bayar kısa bir konuşma yaptı ve "Milletvekilleri hiçbir etki altında kalmadan oy kullanmalıdır" önerisinde bulundu. İnönü 323 milletvekilinin 322 oyu ile aday oldu. Tek oy ise Bayar'a verilmişti. Bu oyun sahibi de Hikmet Buyur'da.

Bu olay cumhuriyet tarihinde çok büyük bir rastlantıyı simgeliyordu. 1923 ekiminde meclisin tüm oyunu başkan seçilirken, Mustafa Kemal meclisin tüm oyunu almış fakat kendisi cumhurbaşkanlığı için İnönü'ye oy vermişti. Bu isteği 15 yıl sonra gerçekleşiyordu. O günkü oylamada İnönü'nün karşısına çıkarılan Bayar ise, 12 yıl sonra Türkiye'nin üçüncü cumhurbaşkanı olacaktı.

Meclis öğleye doğru toplandı. İnönü bu defa bağımsızların da katılımıyla 348 oyla cumhurbaşkanı seçildi. Sonuç Meclis'te coşku ile karşılandı. Kordiplomatik locasında Sovyet elçisinin ve görevlilerinin heyecanlı alkışları özellikle dikkati çekmişti.

İnönü'ye cumhurbaşkanlığı için sadece Şükrü Kaya'oy vermemişti. İnönü'ye açıkça karşıt olan Kaya, oylama sırasında Meclis gazinosunda oturmuş, işlem bittikten sonra salona girmişti. Meclis Başkanı da geciken oyu kabul etmemişti..

OKYAR FITNEYE İLTİFAT ETMEDİ

İnönü, o gece bir devlet adamının günlüğünden daha çok bir bakkalın "veresiye hesaplarına" benzeyen siyah karton kaplı bir deftere şunları yazıyordu:

"...Atatürk'le münasebetlerimizi belki çok defa yazacağım. Yeni hayatıma başlarken son senelerime ait birkaç satıra başlamak zorurı oldu." (İnönü daha sonra Başbakanlık'tan ayrıldıktan sonraki günlerini anlatır.)

"...Meclis çılgın bir halde 24 saat güç sabretti. Bütün memleket radyolar başında bekledi. Müttefikan beni reisicumhur ihtihap ettiler. İktidarda olmayan hatta iktidar mevkiindekilerin sevmedikleri korktukları bilinen bir çekilmiş adamın getirilmesi rıza ile, serbest rey ile yapılmış, hakiki bir ihtihap olarak tarihe geçecektir."

"...İki, üç ay türlü şayiâlar çıktı. Haberler hep halef üzerinde dolaşıyor. Mareşal, Fethi Okyar, Celâl Bayar

İnönü: «Bayar fena adam olsaydı çok fenalıklar görülürdü»

2'nci basış

A K Ş A M

2'nci basış

Num. 31 — No. 7211 — Fiyat her yerde 4 kuruş

CUMA 11 Eylül 1938

Telgraf: Başmühüratı: 25566 — Vaki İhtisat: 27765 — İhtar: 50851 — Mektup: 50497

İsmet İnönü bu sabah ittifakla Cümhurreisi seçildi

Yeni Cümhurreisi her cümlesi şiddetle alkışlanan çok mühim bir nutuk söyledi

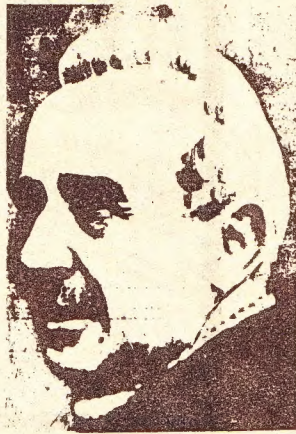
Meclisin toplantısı çok hüzünlü oldu, mebuslar göz yaşlarını zaptedemediler

Birinci celsede yeni Reisicumhur seçildi, ikinci celsede Reisicumhur yemin etti

Ankara 11 (Türkiye) — Büyük Millet Meclisi, yeni Reisicumhur seçilip, ikinci celsesi için bu sabah saat on birde toplanmıştır. Meclis huzursuzca toplanmış ve İnönü'nün bu mecliste başkan olarak görevini devralması için bir konuşma yapmıştır.

Konuşmasında İnönü, meclisin bu mecliste başkan olarak görevini devralması için bir konuşma yapmıştır. İnönü, meclisin bu mecliste başkan olarak görevini devralması için bir konuşma yapmıştır.

İnönü, meclisin bu mecliste başkan olarak görevini devralması için bir konuşma yapmıştır. İnönü, meclisin bu mecliste başkan olarak görevini devralması için bir konuşma yapmıştır.

Yeni Cümhurreisi İsmet İnönü

Kendilerine haber vermek için buraya yemine davet etmek için celsesi için davet edilmiştir.

Büyük Türk milletinin muhterem vekilleri. Arkadaşlarımızla müttfik olan, şerefli vazifemizde kendisi neall için bakiyetlik bulunan bu arkadaşın devletin en yüksek vazifesini tevcih etmek tevccühünü gösterdiniz.

Sizlere çok şükranla teşekkür ederim. Sizden omuzlarımızda hissettirdiğiniz ağır vazifeyi ifa ederken tek istediğim, büyük Türk milletinin itimadı ve bunun sizin yardımınızla ve sizin dilinizden ifadesi olacaktır.

Bu anda Atatürk'ün hatırasını teselli bulamaz acılarla dolu olan kalbimizin aziz timsalidir. Atatürk'ün fevkalade hizmetlerini, bugünkü Türk devletinin bünyesinde tam ve tenis eserler olarak tecessüm etmiş görüyoruz.

Kadir hilen ve büyük evlâd yetiştiren milletimizin yürüdüğü Kemal Atatürk adı sevgi ve hürmet içinde ebedi olarak yaşayacaktır.

Milletimizin anaeriden ve cebiriden uzak, bütün vatandaşlar için müsavî emniyet havası içinde bulunduran cumhuriyetin en kıymetli nimeti biliyoruz.

Türk milletinin azı tutamada büyük bir medeniyet seviyesine yükseltilmiş, Türk milletine en kısa yoldan temin emniyet havasını, fevri terakki yollarını açmış olan inkılaplar kalb ve vicdanımızın en aziz varlıklarıdır.

Millet hizmetinde vazifelerini iyi ifa olunan emel edilmemek başlıca kaygımızdır. Sükun, istikrar ve emniyet içinde çalışmakla bu hayale arzusu olmayan milletimizi anaeriden ve cebiriden uzak, bütün vatandaşlar için müsavî bir emniyet havası içinde bulunduran cumhuriyetin en kıymetli nimeti biliyoruz.

Vatandaşlar arasında muhabbeti genişletmeyi ve derinleştirmeyi en şerefli vazife sayıyoruz.

Türk milletinin en fevri hazinesi Büyük Millet Meclisidir. Geçmişte büyük zorlukları yenmiş olan Türkiye Büyük Millet Meclisi gelecekte en büyük sadakelerin, zafer ve muvaffakiyetlerin başlıca kaynağı olacaktır.

Kabine istifa etti

Reisicumhur yeni kabineyi teşkil etmek için Celâl Bayar'a vatan-etti

—Bir aralık— ve sonraları Dr. Aras ve bilhassa Şükrü Kaya.

Sabiha Gökçen her hafta cumartesi gider ve pazartesi gelirdi. Gelir gelmez bana Atatürk'ten haberler, muhabbetler getirirdi.

Vasiyet fikri ve ihtimali üzerine memleket aylarca çalkandı.

Memleket bütün bu şâyiaları daha doğrusu telkin ve teşebbüsleri tasfiye etti. Hadisat şöyle hulâsa olunabilir:

F. Okyar fitneye iltifat etmedi.

Mareşal ortalığı bir müddet yokladıktan sonra müstağni vaziyet aldı. Çekilmenin bidayetinde, başında korkmuş bana hiç sokulmamıştı. Sonra, eskisinden daha çok sokuldu.

Şükrü Kaya, H.R. Soyak başlıca (okunamamıştır) olarak Dr. Aras ile beraber bir vasiyet koparmak veya uydurmak için çok çırpındılar. Son ana kadar da bu ümidi muhafaza ettiler.

Atatürk'ten koparamadılar.

Şifahen uydurmaya H. Rıza teşebbüs etti. Celâl Bayar kabul etmedi. Efkarı umumiyenin tazyiki son derece artmış idi.

Benim hayatım üzerinde iki taraflı alakâ azamî dereceyi buldu.

Şükrü Kaya Ankara'nın büyük idare inzibat âmirlerine bir vasiyet çıkarsa canla başla tatbik edeceğini söyledi. Ertesi günü zabıtnameden bu ifadesini çıkardı."

"...Hastalığın son ağır zamanında Celâl Bayar beni haberdar etmeye, ettirmeye başladı. Şükrü Kaya Meclis'i yeniden intihap ettirmek için ciddi teşebbüs aldı. Başvekil de buna taraftar idi. Atatürk Meclis'in açılmasına Ankara'ya gelemedi. Bu teşebbüs dik düştü ve reddolunması muhakkak bir mahiyet arzetti.

"...Celâl Bayar'a açık bir teşekkür mektubu yazdım. Atatürk'ün malûm ve hasta zamanında eğer onun yerinde fena bir adam olsaydı çok fenalıklar görülürdü. Atatürk'ün hayat tehlikesi ve memleketin efkar-ı umumiyesindeki cereyanı gördükten sonra fitneye ve hırslara kendisini kaptırmamak ahlâk ve zekâsını göstermiştir."

İNÖNÜ KARŞITLARINI YÖNETİMDEN ALIYOR

1938'in sonu 1939'un başı İnönü için iç politika sorunlarını çözümleme ve kendi takımını kurma dönemi idi. 1937'de Başbakanlıktan aydıldktan sonra yerine Celâl Bayar atanmıştı. İnönü'nün tüm çalışma arkadaşları Bayar hükümetinde görev alırken sadece Dr. Refik Saydam hükümete katılmayı kesinlikle reddetmişti. Neden katılmamıştı? Atatürk onu değil da Bayar'ı Başbakan yaptığı için mi küsmüştü, yoksa İnönü'ye olan bağlılığı mı daha ağır basmıştı. Bu sorunun yanıtı hiçbir

1939 başında Bayar'ı Başbakanlıktan alan İnönü, yeni bir seçimde karşıtlarını da Meclis'den uzaklaştırmış ve Kurultay kararıyla da «Millî Şef» unvanını almıştı.

zaman verilemeyecektir. Çünkü Dr. Saydam, 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal'le beraber Samsun'a çıkmış ve İnönü'yü daha sonra tanımıştı.

İnönü, başkan olunca, başbakanlığı Bayar da bırakmış, fakat İçişleri Bakanlığı'na Dr. Saydam'ı getirtmişti. O günlerde İçişleri bakanları aynı zamanda parti genel sekreteriydi. Böylece Şükrü Kaya önce parti genel sekreterli-

ğini kaybediyordu.

Yeni başkanı daha sonra seçime giderek Meclis'in kadrosunu değiştirdi. Atatürk devriminin iç ve dış bakanları bu kez de Kılıç Ali'yle beraber Meclis dışı bırakıldılar. Kısa süre sonra Bayar başbakanlıktan çekildi ve yerini Dr. Saydam aldı.

25 ocak 1939'da Refik Saydam'ın Başbakanlık ve Şükrü Saraçoğlu'nun da

İsmet Paşa Lozan'da
24 temmuz 1923...

Dışişleri Bakanlığı'nı yüklediği hükümette, Atatürk döneminden kalma 11 bakandan 6'sı yoktu.

1939'un başlarında parti kurultayı İnönü'ye "Millî Şef" ünvanını verdi.

1881 sayılı Basın Kanunu'na bir de 80'inci maddeyle "Ülkenin genel politikasına dokunacak yazılardan dolayı Bakanlar Kurulu kararıyla gazeteler ve dergiler geçici olarak yayından alınabilir. Bu şekilde kapatılan bir gazetenin sorumluları tatil süresinde başka bir isimle gazete çıkaramazlar" hükmü eklendi. Böylece İnönü'nün iç politikada kavgası bitmiş, artık uğraşısını dış politikaya yöneltiyordu. Zaten dünya koşulları ülke liderlerini iç değil, dış sorunlarla ilgilenmeye zorluyordu.

Almanlara göre İnönü'nün Cumhurbaşkanı olması Rusları sevindirmişti ve hatta Mareşal Göring'in gazetesi olayı «Kemalizmin sonu» diye yorumlamıştı.

İnönü'nün cumhurbaşkanı seçilmesi dış dünyada türlü yorumlara neden oldu. London Times, "Türkler ulusal kahramanlarının yerine güçlü, denemiş ve konuşmaktan pek hoşlanmayan bir lider seçti" derken, Fransa'nın "Le Soir Illustré"si de onu kapak konusu yaparak, övgüyle selamliyordu. Alman basınının tutumu ise değişti. Ankara'nın yarı-resmî sözcüsü sayılan Bur-

han Belge Ankara Radyosu'nda Almanya'nın değerlendirmesini şöyle anlatmıştı:

"Atatürk'ün ölümü hakkında Alman basını ilk gün üzümlük belirten yazılar yazdı ve onun kişiliğini tanımladı. Fakat, İnönü cumhurbaşkanı seçildikten sonra bu yayınlar birdenbire durdu. Bir daha Alman basınından ses çıkmadı. Son olarak Essen'de çıkan ve Mrsl. Goering'in düşüncelerini yaymakla tanınan Essener Zeitung "Kemalizmin Sonu" başlıklı yazısında Türk hükümetini, Atatürk'ün yolunda ayrılmakla suçlamıştı. Aynı yazıda; Türk halkının ise "Kemalizmden ayrılmadığı" belirtilmiştir.

KOMÜNİST ENTERNASYONAL: «FAŞİZM HUZURSUZ»

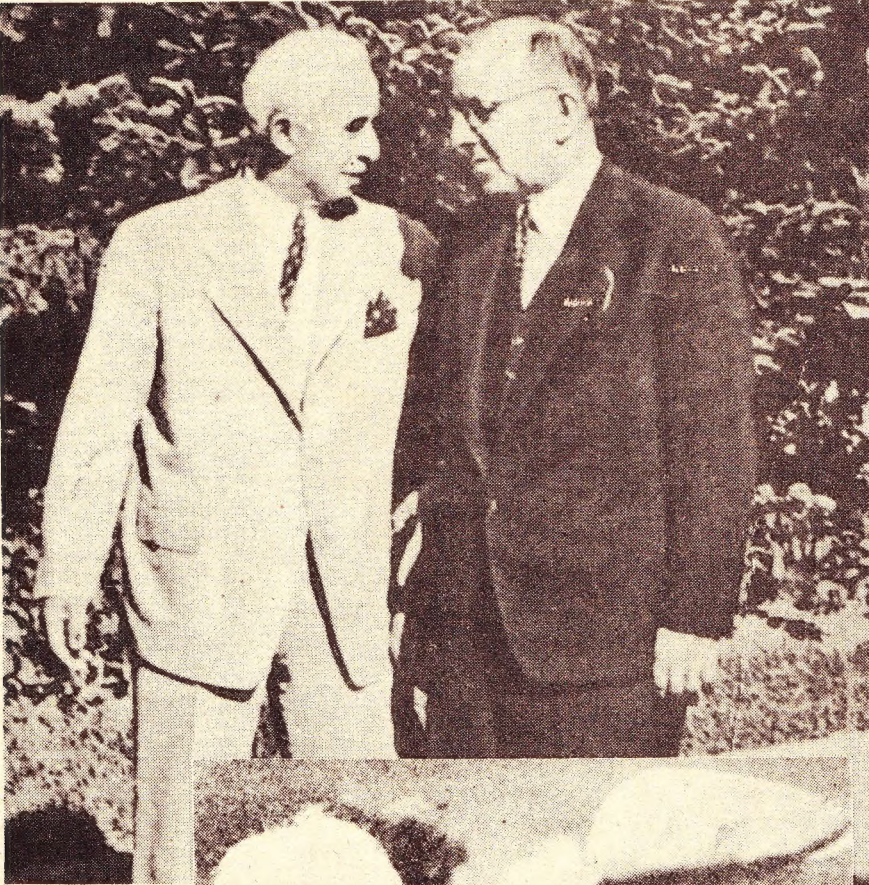
Komünist Enternasyonal dergi ise, yeni dönemi şöyle görüyordu:

"İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra Alman faşizmini huzursuz kılan olaylar oldu. Birincisi Bayar hükümetine son verildi. İkincisi, CHP yönetiminden sağcı ve faşist dostu unsurlar uzaklaştırıldı. Üçüncüsü yeni meclis seçiminde bu sağcı ve faşist ajanlar milletvekili seçilmediler. Dördüncüsü belli bir basın özgürlüğü sağlandı ve Bayar'la eski İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'nın yandaşları devlet örgütünden uzaklaştırıldı."

İnönü'nün başlattığı yeni dönemi İngiliz Büyükelçisi Sir Knatchbull Huggessen de şöyle yorumluyordu:

"Bu değişikliğin göze çarpan önemli özelliği gürültüsüz ve olaysız oluşudur. Ülke bir liderin yönetiminden başka bir liderin yönetimine geçmiş fakat genel hayatta değişiklik olmamıştır. Bu da Atatürk'ün yarattığı devrimin ve kurduğu düzenin ne kadar güçlü olduğu ve ulusca benimsenip desteklendiğini gösteriyordu. Yalnız sezilen bir değişiklik vardı. Politika çevrelerinde ve ülkenin genel politika hayatında şimdi daha sakin ve daha sağlıklı bir hava esmeye başlamıştı.

Yeni cumhurbaşkanı hükümette değişiklik yapmış ve etrafına arkadaşlarını toplamıştı. Bu arada başbakan da değişmişti. Önceki hükümetin aşırı davranışlarına tepki görülüyordu. Ankara Palasın gece klübünde geç saatlere

İsmet
Paşa
Saraçoğlu'yla

Sovyet
Başbakanı
Molotov
ile...

kadar süren toplantılara son verilmişti. Yabancı devlet temsilcileri artık bu uzun ve yorucu toplantılardan kurtulmuşlardı. Şurası kesin ki, Atatürk devrinde İngiltere'yi temsil edenler, bu gece toplantılarına gösterdikleri hoşgörüyle Türk - İngiliz ilişkilerinin içtenlik ve güç kazanmasına büyük ölçüde yardımcı olmuşlardı.

Dr. KROLL: «TÜRKİYE BİR ŞEYLER SAKLAMAK İSTİYOR»

Ankara'daki Alman Elçiliği Müsteşarı Dr. Kroll'da 7. şubat. 1939'da Türkiye'deki değişikliği Berlin'e şu şekilde yorumluyordu:

"İnönü'nün Devlet Başkanlığı'na gelmesi Sovyet Rusya'ya bazı ümitler vermiştir. Meclis'teki cumhurbaşkanlığı seçiminde Sovyet elçisi ve bütün elçilik görevlileri hasır bulunmuşlar ve sonucu alkışlamışlardır. İnönü'nün başkan seçilmesiyle Türk - Sovyet ilişkilerinin eski şekline döneceği sanılmaktadır.

...Atatürk'ün ölümünden beri, Türkiye'nin bu ülke ile ilişkilerinde büyük değişme olmuştur. Atatürk özellikle son zamanlarında bolşevikleri hiç sevmiyor ve bunu yaptığı bütün konuşmalarında gizlemiyordu. Etrafındaki yakın dostlarına çok defa Stalin için "bir hayduttan başka bir şey değildir" demekteydi. İnönü de Kızıl Rusları hiç sevmiyor fakat bunu açıkça söylemekten ve göstermekten çekinmektedir.

Türkler büyük komşuları Sovyetler Birliği'yle dürüst ve dostane ilişkiler içinde yaşamak dileğindedir. Sovyetlerden diğer büyük devletlerle ilişki kurmasına anlayış göstermesini, bu yüzden kuşku ve sinirli olmamasını istemektedir. Bütün Türkler yaptıklarını beğendikleri ve bizimle çalışmak hoşlarına gittiği halde, bunu Moskova'dan saklamayı seçmektedir.

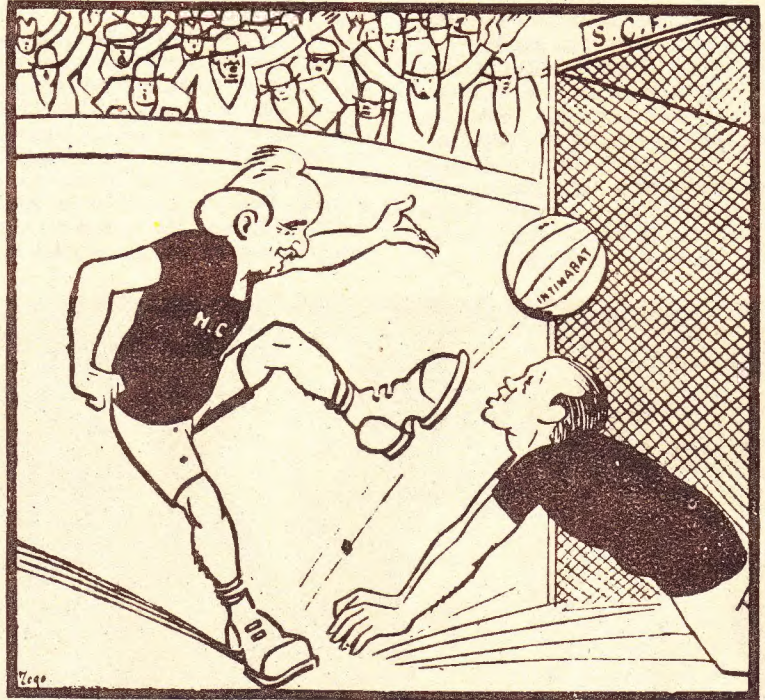
Bugünkü dış politika yöneticileri, bolşeviklerin yönetiminde Rusya'nın ekonomik ve politik bakımdan zayıflayacağını ve kendileri için zararlı oluktan çıkacağını söylemektedirler."

Moskova'nın yorumu ise ne Londra'ya ne Berlin'e uyuyordu. Sovyetler Birliği'nin daha önceki yıllarda Ankara Büyükelçiliği'ni yapmış olan Aralov bu değişikliği şöyle yorumluyordu:

"Atatürk'ün arkasından Türkiye Başbakanı İnönü de 1937 ve Sovyetlerle dostluğun her iki ülkenin politikasında sağlam bir unsur olarak sürdürüleceğini söylemişti. Amma İnönü'nün dediği gibi olmadı.

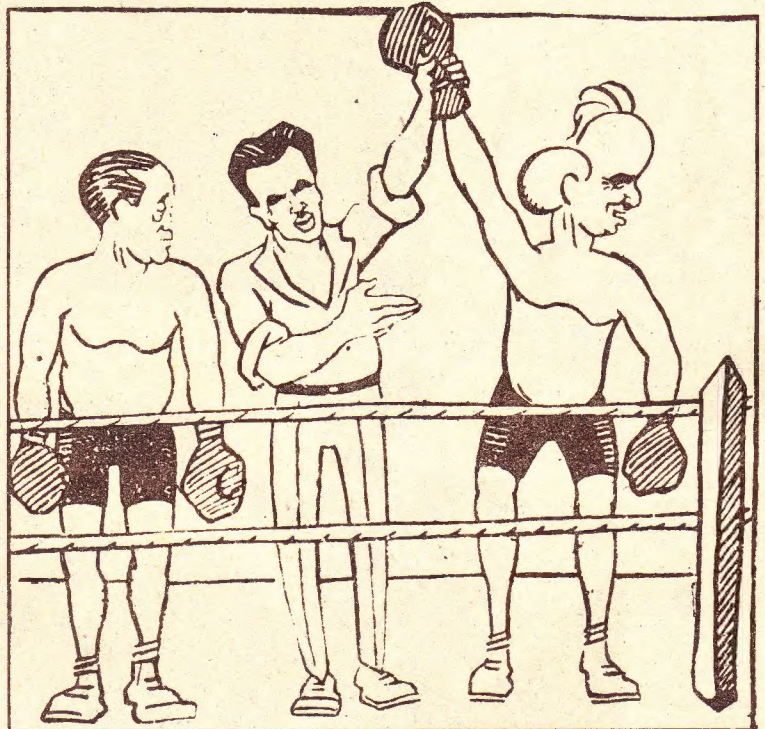
Atatürk'ün hayatının sonlarına doğru İnönü, gerçekleştirmek için Atatürk'le birlikte savaştıkları ilkelerden uzaklaşmaya başladı."

İnönü sabahları sekizde kalkar, annesinin elini öper, onun ve karısının hayır duasını aldıktan sonra çalışmak için Çankaya Köşkü'ne giderdi

İsmet Paşa—Gol!!!

20 kasım 1930

İlk maçtan sonrası

29 eylül 1930

TİME dergisi 1941 yılında "Allah'a şükür kulaklarım ağır işitiyor" başlığı altında İnönü'ye şöyle tanınıyordu:

"Şimdi Türkler gece uyumadan önce okudukları geleneksel dualarına yeni bir ek daha yaptılar: Allah'a İnönü'nün sağlığını koruması için yakarıyorlar.

8 yaşında geçirdiği ateşli bir sıtma İnönü'nün kulaklarını etkilemiş, ağır işitiyordu. 1912'de Yemen'de yakalandığı bağirsak enn nfeksiyonu sonucu işitme gücünü iyice yitirmişti. Bu, onun devlet adamlığında önemli bir özelliği olacaktı. Etrafına göre, o sadece istediğini duyardı. İstemediği bir sözü de duymamayı başardığı zaman:

"Allah'a şükür kulaklarım ağır işitiyor" derdi.

Kulaklarının dışında hiçbir şikâyeti yoktu. 1939'un başlarında 7 saat süren bir sağlık denetiminden geçmişti. Cığerlerinin röntgeni alındı, kanı incelendi. Şekeri yoktu. Buna çok sevindi. Fakat safra kesesinde kum görülmüştü. Bir süre ata binemeyecek, sarsıcı otomobil gezileri yapamayaçaaktı.

Cumhurbaşkanı seçildikten sonra da bir süre kendi evi olan "Pembe Köşk'te oturdu. Sabahları 8'de kalkar, annesinin elini öper, onun ve karısının 'hayır duasını' aldıktan sonra çalışmak için 4. km uzaklıktaki Çankaya Köşkü'ne giderdi.

Çok hızlı yürürdü. Yaveri çoğu kez ona yetişmek için soluk soluğa kalırdı. Öğle yemeklerinden önce Atatürk Çiftliği'ne uğramayı gelenek haline getirmişti. Burada ata binerdi. Ata binmek kadar, at yarışlarını da izlemek onu bir çocuk gibi sevindirirdi. Akşam üstleri ve geceleri sakin bir şekilde dinlenirdi. Bazı geceler Pembe Köşk'e 3 müzisyen gelir, o da çello çalarak onlara katılırdı. Kuartet yaparlardı. Dinlenmeye bu kadar zaman ayırmasına karşın, Türkler onun çok çalıştığını düşünür ve bu nedenle öleceğinden korkarlardı. Tıpkı Atatürk gibi... Türk halkının bu korkusu ona duyulan güvenin simgesi idi.

Gerçi, Atatürk gibi "ateşli" değildi ama bütün Türklerin içten bağlılığını kazanmıştı. Türkler onu önce, Balkan ve ilk dünya savaşının başarılı bir askeri ve 1922'de Atatürk Yunanlıları Anadolu'dan atarken onun yardımcısı olarak tanırlardı. Ulusal bağımsızlık savaşında İsmet Paşa Eskişehir yakınlarında sonradan adı İnönü olan köyde Yunanlıların direnişini kırmıştı. Atatürk Türklerden soyadı almalarını istediği zaman da ona "İnönü" soyadını vermişti.

Türmler ikinci kez onu Atatürk'ün sivil hayatta çok güvendiği yardımcısı olarak tanımışlardı. Atatürk büyük düşüncülerin adamıydı. İnönü ise ona bağlı usta bir yönetmendi. Atatürk dinle devlet işlerini ayırırken, kadın çarşıftan

Time dergisine göre Stalin İnönü için şöyle demişti: "Sovyetler Birliği dışında önerilerine saygı duyduğum tek insan İnönü'dür"

çıkarken, Arap harflerinden Latin alfabesine dönülürken, dış yardım almadan demir yolu ağı kurulurken veya Ankara yeni başkent olurken bütün bu mekanizmaları çalıştıran insan İnönü'yü.

Bununla beraber İnönü bağımsız bir düşünürdü. 1937'de hâlâ çözümlenmemiş politik çözüm nedeniyle, Atatürk'le bağlarını koparmaktan çekinmedi ve başbakanlıktan ayrıldı. Atatürk ölünceye kadar da bu iki büyük insan birbirleriyle karşılaşmadılar ve konuşmadılar.

Ancak Atatürk vasiyetinde İnönü'nün 2 oğlu ve kızının eğitimini de düşünmüştü. Türkiye Büyük Millet Meclisi onu cumhurbaşkanı seçerken Atatürk'ün isteğini de yerine getirdiğine inanıyordu.

Türk halkı İnönü'yü üçüncü kez 1923'de Lozan'da Lord Curzon'u yenen yetenekli ve sert devlet adamı olarak tanımıştır. Türkler bugün de onun Hitler'i yeneceğini umuyor. Stalin'in onun için:

"— Sovyetler Birliği dışında önerilerine saygı duyduğum tek insan İnönü'dür" dediği ileri sürülür.

İsmet İnönü konuşurken

İSMET İNÖNÜ'NÜN ATA

تورانی ۱۳۹۰ سالگرد

عزیزه قهرمانم دیشیم وقاریم

تقریباً در بیست و نه سالگی منم . اناطولییه ده آیدیم کوروشه یکر زمانه
اولده . اما که نه بو قدر اوزاره و ایستیم نه ایستیم بولماز کلمه
گوریم . ایستیم نغان سزکه قوروشه و بولوشه ^{احتمال} ~~صحت~~ نه ران نه
ایک قوت اولدیم . بروها تجربه ایبریم .

بویانک جاحه عینه (انا کاغذله قور) تقریباً ایبریم ، یو
سهر حافلانعه یکر چود چیلیمور . سیه نه ^{حاله} ایتم رایور بریم بکوز
بایریم که سق جاحه ورت اولدر . ان اوزون جیشده بو خولمنه سن
رحاطه که اکلوته یجا بر حیات فزنده که نایره یایور . خیم کوزل یایم .
بیز سق بوکده نه قدر خسته و نایتم وارر .

با اردو ده سق تدر سول قورنا امقا تارخ تیل دایور .
عشقاق آلم . صوره عیه ده استراحت ر سزنگی اناره ایبرور . با
پیر سق اولدر . نه قدر قور جم ایینه لوله یس و بونیه نه قدر صقدیم
سق تصور ایبرور . فقط سنک لورهای برام صا کک و بطریقا سخاوه یکرین
هله بون خیمو امک ایبرور . طوطا لور ایبرور سولیم نایه یسور نه صقده کما
نه سقا . صق بو قدر سبک و رطیله یازمیشم . تکر ایبریم که خوروشه
شسته نه . نتیجور سنور اوله صقیدیم . با صوره تکر اکروشه یکریم .

هکایه . صورت عیه و منم . طیزره . انقد و اتزام دایور . جایشه یکرین
ایسه حقه نایتم . رایور لور اوزورور . صقفاً موقع صوره عیه . صابین یه مسنه عه یکرین . یکرین
محلنه و قور . روضه وارر .

خیم کوزل شیم . صق قهرمانم . سق نه وقت کوریم . کور اکره ایبریم . صوره لور ایزر عفرای
کلمه چور آیدیم . داییم چو قور لایله ایلمه .
صق عینه

TÜRK'E MEKTUBU

LOZAN, 19/Kanunuevvel/38

Aziz Başkumandanım Reisim ve Kardeşim,

Tahassürümün (özleyişimin) derecesini ifade edemem. Anadolu'da da aylarca görüşmedimiz zamanlar olmuştu. Ama kendimi bu kadar uzak ve istediğim zaman hemen sizi bulamaz görmemiştim. İstendiği zaman sizinle konuşmak ve buluşmak ihtimali bile bir insanın en büyük kuvveti olduğunu bir daha tecrübe ediyorum.

Konferansın hasılâ-i mesaisini (çalışma ürünlerini) 10 Kanunuevvel'e (aralık) kadar takdim ediyorum, bu mesaiye (işe) hazırlanmak için çok çalışılıyor. Şimdi ben 15 Kânunuevvel (aralık) akşam, raporumu bitirdim. Bu mektubu yazıyorum ki, saat sabahın dördü oluyor. En uzun çalışmak yorgunluğunda senin bir hatıranı anlatmak yeni bir hayat ve zinde tesiri yapıyor. Benim güzel Paşam, bilemezsin bu anda ne kadar tahassür ve teessürüm vardır.

Bana ordudan malumat ver. Büyük kumanda makamında tebeddül (değişme) var mıdır? Bir telgrafını aldım. Suret-i umumiye (genellikle) istirahat ve memnuniyetini ifade ediyordu. Bana büyük teselli oldu. Ne kadar tehacüm (başına ne kadar iş yığıldığını) içinde bulunduğumu ve bundan benim ne kadar sıkıldığımı mükemmelen tasavvur edersin. Fakat senin herhangi bir imzanın derece-i şifasını da bildiğin halde bunda niçin imsâk ediyorsun (çekiniyorsun). Mutmain olman için, (için rahat etsin), söyleyeyim ki, iyi çalışıyoruz. Vaziyete hâkimiz.

Ben sana hiç bu kadar sebk u rabtsız (kendimi tutmaksızın) yazmamıştım. Tekrar edeyim ki tahassürümün şiddetindendir. Neticeden memnun olacak mısın? Bahusus (öylelikle) tekrar görüşebilecek miyim?

Hayatımdan suret-i umumiye memnunum. Heyetimizde ahenk ve intizam vardır. Ciddiyetle çalışıyoruz.

İş hakkında ne yazayım. Raporları okuyorsun. Şahsen mevkîim suret-i umumiye saygıya müstenid (dayanıyor-saygıyla karşılanıyor) addolunabiliyor. İsviçre muhitinde dahi mevkîimiz vardır.

Benim güzel Şefim, sevgili kumandanım. Seni ne vakit göreceğim. Gözlerinden öperim. Çok lâubaliliğimi affet, çok tahassürüm var. Kelimeler çok eksik ve içim hiç tatmin edilmemiştir.

İsmet

İkinci Dünya Savaşı, İnönü'yü hayatının en zorlu göreviyle karşı karşıya getirmiştir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye âdeta tarihten silinmişti. Atatürk Türkleri kurtardı. İkinci Dünya Savaşı'yla Türkiye yine aynı silinme tehlikesi içindedir. Bu kez de Atatürk'ün yerine geçen insan, ya Türkiye'yi kurtaracak ya da batıracaktır.

İlk dünya savaşından yenik çıkan Türkler, Ulusal Bağımsızlık Savaşı'ndan sonra 1923'de Lozan'da bağımsızlıklarını dünyaya onaylattılar ve İnönü ilk kez orada devlet adamlığı niteliğini kazandı.

1923'de siyah kalpaklı zayıf ve ince Kemalist bir general, Batılı diplomatlarla pençe pençe kavga etti. İngilizlerin çalmış Dışişleri Bakanı Lord Curzon, onunla bazen gözdağı vererek bazen de alttan alarak konuşuyordu.

İsmet, Lord'un uzun nutuklarını sabırla dinledi. Sonra da "Özür" dilerim" dedi. "Kulaklarım ağır işitiyor, söylediklerinizi tekrarlar mısınız?"

Üç ay böyle geçti. Lord Curzon'un sabrı tükenmişti, "Ya evet dersin ya da bu iş burada biter" diye bağırды. İsmet sakindi.

"-Ödün vermem." dedi ve Ankara'ya döndü.

İNÖNÜ ŞİMDİ 56 YAŞINDA AMA AYNI İSMET

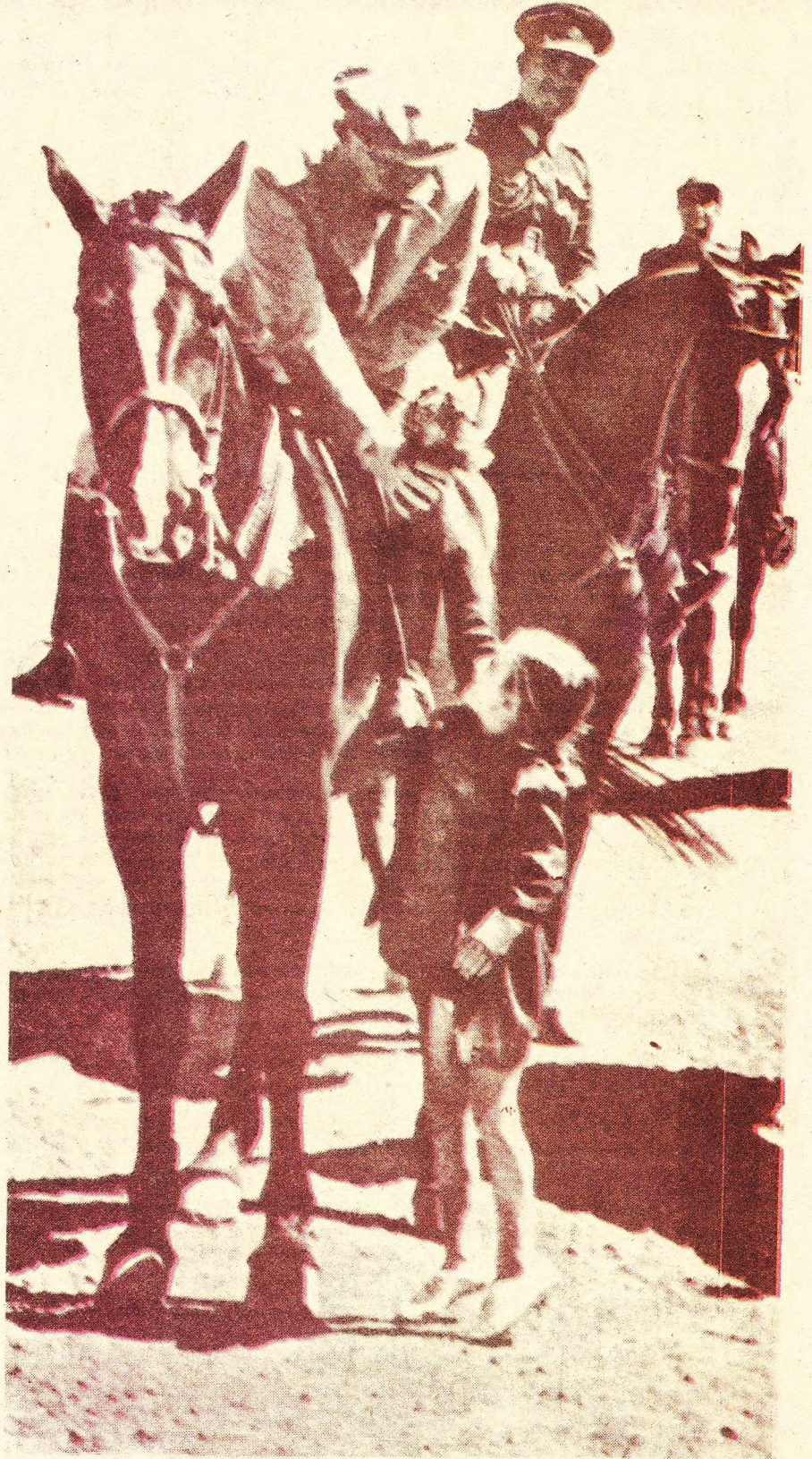
Birkaç ay sonra Ankara'nın kapısını çalan İngiltere oldu. İsmet yine Locan'a geldi. Bu kez istediklerinin hepsini alarak Ankara'ya zaferle döndü.

Ama saçları kırlaşmış ve yüzünde çizgiler belirmişti. O zaman sadece 38 yaşındaydı.

İnönü şimdi 56'sına girmiştir, ama yine aynı İsmet'tir. Üstelik saçları daha da aklıaşmıştır.

Türkiye'nin yeni cumhurbaşkanı kısaca buydu şimdi, 1939'un hemen başında 6 yıl sürecek pazarlıklarına başlamaya hazırlanıyordu. Bu pazarlıklarında Ona önceleri Dışişleri Bakanına sonra da Başbakan olan Şükrü Saraçoğlu ve Dışişleri Bakanlığı'nın ünlü genel sekreteri Numan Menemencioğlu en büyük yardımcıları olacaktı.

İnönü yönetimi ele aldığı zaman Türkiye, Balkan ve Sadabat Paktları dışında, 3 büyük ülkeyle (Rusya, İtalya ve Fransa) dostluk sözleşmeleri imzalamıştı. Trakya ise "askerden arındırılmış bölge" olmaktan yeni kurtulmuştu. Atatürk'ün hasta olduğu günlerde hükümet ve ordu bir emrivaki yaparak Trakya'ya çıkmış ve Lozan'ın ülke aleyhindeki bir maddesini ortadan kaldırmıştı. Böylece ordu Trakya'da istediği gibi üstlenebilirdi.

İnönü bir at gezintisi sırasında kendisine çiçek veren bir küçüğü seviyor.

Dış politika uygulamasında İnönü'nün birinci adamı Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu'ydu. Saraçoğlu dobra dobra bir adamdı.

ABD Başkanı Lyndon Johnson ile...

İnönü, Atatürk döneminde yapılan sözleşmelerin bazılarını dikkate alacak bazılarını görmezliğe gelecek ve dış politika pazarlıklarını yürütecekti. Önce ortaya temel bir ilke koydu. Bu "Daha başlangıçta işlenecek hatanın düzeltilmesinin zor olduğunu" bilmekti. Bu nedenle aceleci ve atak eylemlerden çekindi. Savaş dışı kalmak konusunda kararlıydı. Etrafindakilere, "Yarın ya da öbür gün savaşa girmek olasılığı varsa bir gün sonrası kârdır. Hatırınızda olsun, hiçbir nedenle ilk önce davranmaya heves etmeyin" diyordu.

Dış politika uygulamasında İnönü'nün birinci adamı Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu'ydu. Genel Kurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak gibi Saraçoğlu'da Cumhuriyete ve Atatürk'e ara vermeden hizmet etmişti. Atatürk'ün ilk hükümetlerine Millî Eğitim Bakanı olarak girmiş ve o ölüncüye kadar da çeşitli bakanlıklarda görev almıştı. Şimdi ise İnönü'nün dışişleri bakanıydı ve kısa süre sonra da başbakan olacaktı.

Time dergisi 1943'de başbakan olduğu zaman Saraçoğlu'nu kapak konusu yapmış, resminin altına da

"Lügatta tarafsızlığın en son tanımı savaştır" deyimini koyarak onu şöyle anlatmıştı:

"Saraçoğlu Almanca olmakla suçlanır. Ancak onun seçeneklerini bilmek çok güçtür."

Şefi ona uygulayacağı politikayı "Çok yönlü tarafsızlık" olarak tanımlamıştır. Bu politikanın temel taşları da İngiltere ve Fransa ile bağlantı, Almanya ile dostluk ve saldırmazlık sözleşmesi, Rusya ile temkinli bir dostluk...

Resmî olmayan gece yemeklerinde politika yapmaktan çok hoşlanıyordu. Avrupalı devlet adamlarının tersine onunla kolayca dostluk kurulurdu. Açık kalpli ve dobra dobraydı. Ankara'da uzun yıllar görev yapmış bir yabancı diplomat onun için şöyle demişti:

"— Avrupa hükümetlerinde rastlanmayacak kadar Amerikalı diplomatlara benzer."

Gerçekten de hem Amerikayı hem de Amerikan yapısı olan her şeyi severdi. Örneğin Amerikan arabası ve sigarası...

Eğlenceye düşküncü. Bu nedenle her eğlence de onu bulurdu. Rakıdan viskiye kadar her çeşit içkiden hoşlanırdı. Dost bir ortam bulduğu zaman "Sarı Zeybek" oynardı. Parmak şakırdatıp, diz vurulan bu oyunu doğduğu kasaba olan Ödemiş'te öğrenmişti.

Yabancı diplomatlarla ilişkisi günlük görüşmelerin çok üstündeydi. Amerikan Büyükelçisi Steinhardt'la çok iyi arkadaştı. Dostlukları Moskova'da başlamıştı. Saraçoğlu 1939 ekiminde Dış Bakan olarak Moskova'ya gittiği zaman Steinhardt da orada Amerikan Büyükelçisiydi. Sovyet liderleri onu Moskova'da üç hafta süreyle oyalarlarken, Steinhardt da onu sık sık birç partilerine çağırırdı.

Saraçoğlu'na yakın elçilerden bir diğeri de Sir Knatchbull Huggessen'di. Zaten evleri arasında 100 metre mesafe ya vardı ya da yoktu. Başkentin içi ve dans salonlarında onunla kolayca dostluk kurulabilirdi ama İngiliz Elçisiyle Türk Başbakanı'nın dostluğu hiç bir yabancı gücün erişemeyeceği ölçüde içtenlikteydi.

Sovyet Elçisi Vinogradov ile Saraçoğlu'nun ilişkileri daha çok politik temele dayanıyordu. Bu ilişkiler arada bir oynanan satranç partileriyle kişisel dostluğa dönüşürdü. Bu partilerdeki "Mat" sayısı ise hemen hemen aynıydı.

Saraçoğlu'nun Alman Elçisi Von Papen'le titiz ve öldürücü bir dostluğu vardı. Kişisel ilişkileri yok denecek kadar azdı.

Saraçoğlu'nun diplomatlarla konuşması çoğunlukla arkadaşça olurdu. Yüzünde her zaman beliren tebessüm ve şakacı karakteri ile hava hemen yumuşardı. Ama tüm yumuşaklığı, içinde "Dedğim dedik"ti. Bildiği tek yabancı dil Fransızca'dır. Ancak yıllar önce gittiği Amerika'da İngilizce bir deyim öğrenmişti. Bunu sık sık tekrarlardı...

"Eee, Şimdi ne olacak?"

Mustafa Asım «istikbâlden sezintilerle» uğraşmıştı...

Namık Kemal'in babası müneccimdi...

BİR asırdan beri, Türk milletinin kalbinde atan bir damar, tarihinde ve edebiyatında yaşayan bir abide var: Namık Kemal...

Mürşit olarak, millette hürriyet fikrini yaratan, vatan sevgisini uyandıran Namık Kemal, ömrünü ve sağlığını bu uğurda harcayan mücadele adamıdır.

Bu vatan şairi hakkında bugüne kadar binlerce makale, yüzlerce kitap yayımlandı. Bunların her biri hürriyet kahramanının muhtelif yönlerini, siyasi, edebî değerini ve hizmetlerini belirtmektedir.

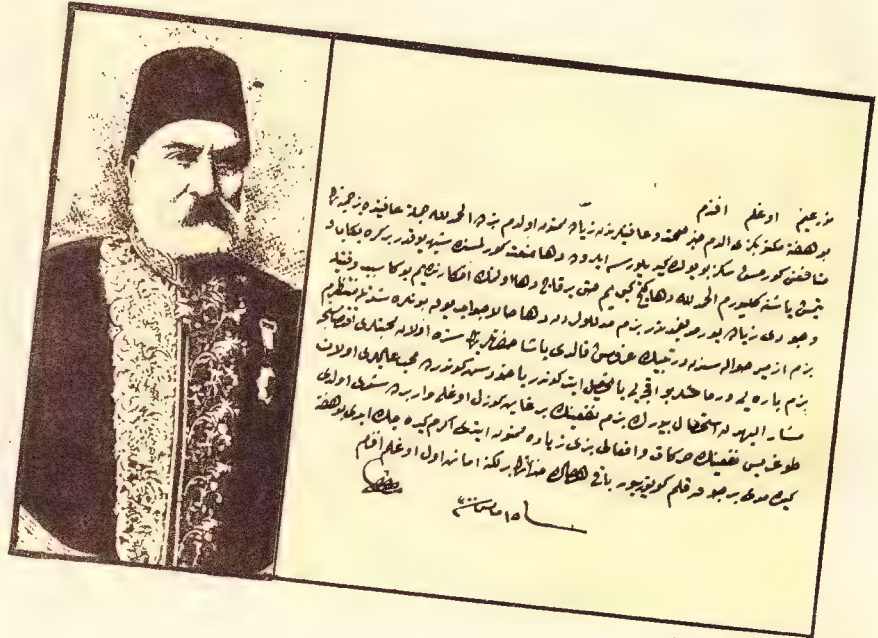
Biz bu yazılarımızda Namık Kemal'in soyu sopu hakkında bazı bilgiler verecek, bir aile reisi olarak kendisinden ve devam etmekte bulunan neslinden söz açacağız. Bu arada bazı eski resimlerle onları tanıtmaya çalışacak ve esasen tanınmış olanları da tekrar hatırlayarak, kısa bir çerçeve içerisinde sunacağız.

NAMIK KEMAL'IN 1000 MEKTUBU

Namık Kemal, tarihimize ünlü kişilerin soyundan gelen bir şairdir. Kendisinin meşhur Topal Osman Paşa'ya dayanan bir aile şeceresi mevcuttur. Son yıllarda torununun torunu Osman, Londra Müzesi'nde bulunduğu mükemmel bir şecerenin kopyasını İstanbul'a göndermiştir. Öyle sanıyoruz ki, Namık Kemal'in ecdadına dair en mükemmel şecere budur.

Namık Kemal, katiiyetle söyleyebiliriz ki, yarım asrı bulmayan kısa hayatında en çok mektup yazan ve mektup sevgisi çok üstün olan bir edibimizdir. Okuyup, yazmak hele mektup yazmak, onun her gün almaya mecbur olduğu bir gıda gibidir. Zamanımıza kadar muhafaza edilmiş olanlardan binden fazla kıymetli mektubu Türk Tarih Kurumu tara-

7 yaşında Afyon'da annesini kaybeden Namık Kemal, dedesinin yanında büyümüştür. Babası Mustafa Asım Bey 84 yaşında ölmüş oğlunun ölümünü görmek gibi bir talihsizliğe uğramıştır

Babasından Namık Kemal'e gönderilen hiç yayınlanmamış mektuplardan biri: Namık Kemal, babasının tavsiye ettiği ev ilacından fayda görmüş. Babası Mustafa Asım Bey, sıhhatine itina etmesini ima ederek, oğlu Namık Kemal'e, şu yolda latifede bulunmaktadır: Bir kere bana bak! 70 yaşına geliyorum, elhamdülillah genç gibiyim! Hatta birkaç defa daha evlenmek efkârındayım! Yandaki resimde ise bu enteresan mektupların muharriri ve Namık Kemal'in babası Mustafa Asım Beydir. Namık Kemal ailesinin en renkli simalarından biri olan M. Asım Bey doğduğu zaman babası 101 yaşında bulunuyordu.

**Namık Kemal'in
ailesine mektupları
bayata karşı
mukavemet
tavsiyeleri,
kahırlı günlerin acı
duyguları,
müştereken
oturamamanın
ızdırapları,
iç sızlatan gurbetin
tabassüsleriyle
doludur**

findan satın alınmış bulunuyor. Benim arşivimde, Namık Kemal ile alakalı 250'den fazla yayımlanmamış mektup ve vesika vardır. Bunlar daha çok Namık Kemal'in aile çevresi ile, yakın dostlarıyla ilgilidir. Sonsuz sevgi ve karşılıklı muhabbetin örnekleriyle doludur. Şakalar, nükteler, hicivler, hücumlar, endişeler, malî sıkıntılar, memuriyet nakilleri ile alakalı teşebbüsler, kadere inanışlar, devrin büyüklerine temas eden günlük havadisler, akraba ve dost haberleri, hastalıklar ve ufak tefek aile mahremiyetleri bu mektupların içerisinde uyumaktadır... Namık Kemal'in aile çevresinden en çok mektuplaştığı babası Mustafa Asım Bey, kızı Feride ile damadı Rifat Beydir. Aile mektuplarının çoğunda malî sıkıntılar, memuriyet ve ev nakilleri, oğlu Ali Ekrem'in tahsiliyle alakalı hususlar, Namık Kemal'in yazdığı eserlerle alakalı mevzular, damadının daha iyi bir vazifeye alınması hususundaki tavsiye mektupları, kızının doğumları ile alakalı hisli ve sevgi dolu satırlar insanı çok duygulandırmaktadır. Hele siyasi ve maddî bakımdan çok sıkıntılı geçmekte olan hayata karşı mukavemet tavsiyeleri, çekilen çileler, kahırlı günlerin acı duyguları, refaha kavuşma özlemi, bir şehirde müştereken oturamamanın ızdırapları, gurbetin iç sızlatan tahassüsleri bu mektupları okuyanların gözlerini yaşartacak acı intibalar taşıyor.

Namık Kemal'in babası Asım Beyle yaptığı mektuplaşmalar umumiyetle kısadır. Bazen de siyasi ahalî dolayısıyla rûmuzludur. Asım Beyin oğlu Namık Kemal'e gönderdiği mektupların çoğu, sanki çok samimî bir arkadaşta, eski bir dosta yazılmış intibacı vermektedir. Meselâ Asım Bey, oğlu Namık Kemal'

O zamanlarda renkli fotoğraf yoktu. Namık Kemal, resimlerine göre, siyah saçlı, siyah gözlü sanılırdı. Damadı ve torunları, Namık Kemal'in kestane renkli, kumral saçlı ve göz renginin de iyiden iyiye açık, hatta açık mavi olduğunu, muhtelif vesilelerle ifade etmişlerdir.

den, mutasarrıf bulunduğu Adalar'ın rakısı meşhur diyerek rakı ister! Diğer taraftan sıhhatine iyi bakmasını bir arkadaş gibi öğütler. Kendisinden örnek veren Mustafa Asım Bey, 70 yaşına geldiği halde dinç kaldığını, hatta bu yaşında bile birkaç defa daha evlenmek istediğini oğlu Namık Kemal'e yazacak kadar şakacıdır!

Bu mektuplardan daha ince tafsilât

öğrenmek de mümkündür. Meselâ, Namık Kemal, Midilli'de, Rodos'ta, Sakız'da sık sık hastalanır. Babası ona denenmiş kocakarı ilaçlarının reçetesini gönderir. Namık Kemal uzun müddet tedavisi mümkün olmayan basur hastalığından bu suretle kurtulur. Namık Kemal, kıyafetine meraklıdır. Onun kostümlerini babası Asım Bey, İstanbul'da hususî terziilere diktirterek gönderir.

Namık Kemal Ailesi

TAHA TOROS

Namık Kemal, kızı Feride ile de uzun uzun, hatta ölüm döşeginde bile mektuplaşmıştır. Hayatında en çok sevdiği, tek kızıdır. Ondan her doğan torunu için âdeta bayram yaparak sevinir. Kızına yazdığı mektuplarda bebeklerini kolay doğurup doğurmadığını soracak kadar samimi bir babadır. Arasına torunlarının kime benzediklerini, büyüdükçe ne gibi yaramazlıklar ve maskaralıklar yaptıklarını merakla sorar. Kızından aldığı mektuplara aynı gün içerisinde büyük bir haz ve zevkle cevap yazar. Mektuplarının çoğunda yavrularına iyi bakmasını, onları sütanneye bırakmasını tembih eder.

rıyız, manevî mücahedede liyakat gösterenlere rütbe veriz. Millî mücahedenin mükâfatı mülkî hükümete aittir" demesi üzerine, Osman Paşaya vezirlik rütbesi tevcih edilmiştir. Gel gelelim, müderrislikten vezirliğe yükselen Osman Paşanın kıskanç düşmanları, onu çekememişlerdir. Bunlar hünkâra yanaşarak, "Eğer günün birinde Osman Paşa verilen bu rütbenin baş döndürücü sevinci ile isyan ederse, ona karşı duracak bir vezirimiz yoktur" demişlerdir. Bunun üzerine Padişah, Müderris Osman Paşayı Eğriboz Valiliğine tayin ettirerek İstanbul'dan uzaklaştırmıştır.

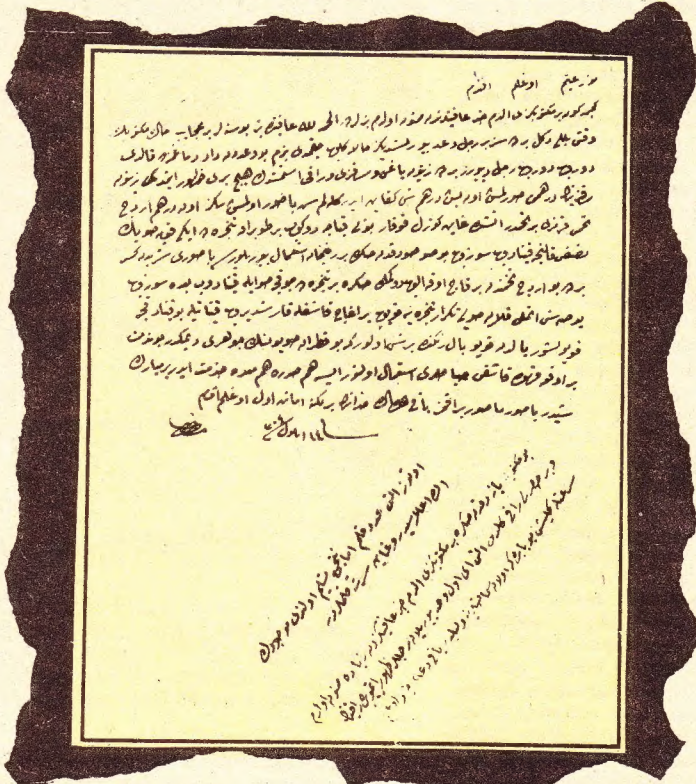
Ancak Osman Paşa'ya karşı haset ve düşmanlık bununla da kalmamıştır. Osman Paşa, Eğriboz Adasını karaya bağlayan köprüyü geçip maiyeti henüz karada iken köprü berhava edilmiş ve Osman Paşa Ada'da tek başına kalmıştır. İşte bu sırada, İstanbul'dan hususî surette gönderilmiş olan Kapucubaşı, koynundan çıkardığı idam fermanını Osman Paşaya okumuş ve iki rekât namaz kılmasına müsaade ederek başını kesip İstanbul'a getirmiştir.

O sırada Osman Paşanın kardeşi Ali Bey, sarayda içişleri vazifesini gör-

41 ÇOCUKLU DAMAT

90 yaşında bulunduğu halde Sadrazam ve Serdar-ı Ekrem olarak İran seferine çıkan ve meşhur Nadir Şahi mağlup ettiği sırada şehit edilen Topal Osman Paşa, tarihimizin şerefli sayfalarında yer alan bir kahramandır. Namık Kemal bu Topal Osman Paşanın, torununun, torunudur.

Osman Paşa'nın oğlu Ratip Paşa da devrinin ünlü kişilerindendir. Şöhretinin hususî ve resmî iki yönü vardır. Hususî şöhreti 41 evlâdı olmasıdır! Üstelik bu kadar bol zürriyetinden sonra, bir de damat olması kayda değer hadiselerdendir. Damatlıktan sonra Kaptan'ı deryalığa tayin olunan Ratip Paşanın 41 çocuğundan en meşhuru Müderris Osman Paşadır. Bu çocuğun doğuşunda bir müneccim Ratip Paşaya gelerek, doğan bu oğlunun ileride başının kesileceğini haber vermiştir. Münecimin bu sözü üzerine Osman, asker ve siyaset adamı yapılmayıp medreseye verilmiş ve din adamı olarak yetiştirilmiştir. Fakat Rusya ile yapılan bir muharebede askerlere yardım için medreseden çıkanlardan bir kısmı gönüllü olarak harbe katılmaya karar verince, Müderris Osman Efendi bunların başında yer almıştır. Bizzat harbe iştirak eden ve Rusçuk taraflarında büyük varlık gösteren Müderris Osman Efendi'ye serdar rütbesinin verilmesi Şeyhülislâm'a bildirilmiş ise de Şeyhülislâm'ın, "Biz din adamları-

6 ay
evvel
vaad
buyrulan
reçeller
zuhur
etmeyip
hasırlı
rakının
süratle
gelişi...

Mustafa Asım Bey, oğlu Namık Kemal Sakız'da mutasarrıf iken ondan zeytinyağı, sakız, reçel ve rakı istemiştir. İkinci mektubunda da bu ricasını tekrarlamıştır. Sonunda yalnız rakı gelmiş, reçeller postadan çıkmamıştır. Mustafa Asım Bey, Namık Kemal'e gönderdiği 14 Eylül 1304 (1888) tarihli mektubunun sonuna rakı için teşekkür eden şu satırları ilâve etmiştir: "... Bu mektubu yazdıktan sonra bir mektubunuzu aldım. Haberi ailiyetinizden ziyade memnun oldum. Ve bir hasırlı rakı geldi. Altı ay evvel vaat buyrulan reçeller zuhur etmeyip de rakının süratle gelişi bu bapta olan semahatlerine delildir. Bâki duayı hayırdır..."

Kat'i olmayan tahmini bir teşhise göre bu fotoğraftakiler soldan itibaren ayakta Şinasi'dir. Oturanlar, Namık Kemal ile Ziya Paşa'dır. Ayaktaki Ebuzziya Tevfik, en sağdaki Rezaizade Ekrem'dir. Onun yanındaki genç, Abdülhak Hâmit'tir.

mektedir. Bir gün yemekten sonra elini yıkayan padişah leğen tutarken kardeşinin kesik başı kendisine gösterilmiştir. Hünkâr "Asilzade kişi Ali Bey gibi olmalıdır. Halbuki kardeşi uğraşa uğraşa başını yedi" deyince kardeşinin kesik başını gören Ali Bey neye uğradığını bilememiş, leğeni derhal yere bırakıp padişaha dönerek, "Sana hizmet edenâ lânet olsun" demiş ve saraydan çıkmıştır.

Ratip Paşanın 41 evlâdından ve Osman Paşa'nın küçük kardeşlerinden olan Asaf Paşa ile Naşit Bey de babaları gibi devrin ünlü kişilerinden olmuştur. Her ikisinin de divanları vardır. En küçük kardeşleri Şemsettin Bey ise III. Sultan Selim'in maiyetinde uzun müddet çalışmıştır. III. Selim'in tahttan indirilmesi üzerine, saraydan ayrılmış, IV. Sultan Mustafa ile II. Sultan Mahmut tarafından yapılan davetleri reddederek, "Ben bir adama hizmet ederim" sözleriyle sarayda hiç bir vazife kabul etmemiştir. İşte Namık Kemal, bu Şemsettin Bey'in torunudur.

Namık Kemal'in inceleyip, damadı Rifat Bey'e anlattığına göre, Şemsettin Bey'in 101 yaşında iken bir oğlu dünyaya gelmiştir ki, bu Namık Kemal'in babası Mustafa Asım Beydir.

Namık Kemal'in dedesi Şemsettin Bey,

109 yaşında, nüzul isabet ederek ölmüştür.

Mustafa Asım Bey —birinci defa— Abdülatif Paşanın kızı Zehra Hanımla evlenmiş, Namık Kemal bu kadından doğmuştur. 7 yaşında annesini Afyon'da kaybeden Namık Kemal, dedesinin

yanında büyütülmüştür. Babası Mustafa Asım Bey, ikinci kere evlenmiş ve ondan Naşit adında bir oğlu olmuştur. Mustafa Asım Bey de (1816-1900) 84 yaşında ölmüş, oğlu Namık Kemal'in ölümünü görmek gibi bir talihsizliğe uğramıştır.

Mustafa Asım Bey, müneccimdi. İstikbalden sezintilerle uğraşırdı. Rüya-ya inanır, kaderi soğukkanlılıkla karşılar, Bektaşiliğe meyilli, hoş sohbet bir kişiydi.

Namık Kemal 17 yaşındayken orta halli bir komşu kızı olan Nesime Hanımla evlenmiştir. Bu evlilik daha çok ailesinin zoruyla olmuştur. Nesime Hanım kültürsüz ve yetişme tarzı itibarıyla az hassas bir kadın olduğundan Namık Kemal'i anlayacak ve onunla derin hissi bağlar kuracak seviyede değildi. Bu bakımdan Nesime Hanım, kocasından çok, kızı Feride'nin evinde yaşamayı tercih etmiştir.

Kesin olarak söylenebilir ki, Namık Kemal yarım yüzyılı bulmayan kısa hayatında en çok mektup yazan ve mektup sevgisi çok üstün olan bir ediptir.

1909 yılında yayınlanan bu resimde, İstanbullu askerler toplu halde görülüyor. Şehbal dergisi bu fotoğrafta şöyle bir resimaltı kullanmış: "Sonradan terhis olunan İstanbullu kura efendilerinin ilk askerliklerinin yadigarı."

İstanbululların İlk kez askere alınmaları

O SMANLI devletinde İstanbul doğumlular askere alınmazdı. O yıllarda Anadolu'dan ve ülkenin diğer yerlerinden yerleşmek üzere İstanbul'a gelmek yasak olduğundan şehrin nüfusu belirli bir düzeyde tutulur, İstanbul'da oturanlar devlet dairelerinde çalıştırılarak memur yapırlar veya saray hizmetine alınırlardı. Gazeteciler devlete yardımcı meslek erbabı sayılır, azınlıklar ise genellikle ticaretle uğraşırlardı.

Bu nedenlerden ötürü İstanbul'un yerli halkı asker yapılmazdı. Yüzyıllarca süren bu gelenek, ilk kez 1909'da bozuldu ve Sultan Mehmed Reşad'ın tahta çıkış törenlerine katılmak üzere İstanbul doğumlulardan 2 bin 500 kişi, askere alınarak bir haftalık bir eğitimden geçirildi, törenlerden sonra da terhis edildi.

Konu ile ilgili olarak, o dönemin aktüalite dergilerinden "Şehbal"de şöyle bir resimli haber yerliyordu:

"İstanbululların askere alınması şimdiye kadar işitilmemiş bir şey olduğu için, İstanbullu erlerin toplu halde resimlerini yayınlamaktan kendimizi alamadık. Tahta çıkış töreni sırasında geçit resmine katılarak sonradan terhis olunan askerler, 1883, 1884, 1885, 1886 ve 1887 doğumlulardır. 2 bin 500 kadar olan bu askerler, askerlik kanunu gereğince istenildiği zaman tekrar silâh altına alınabileceklerdir. Terhis töreninde Mahmud Şevket Paşa bir konuşma yaparak, askerlik duygu ve davranışları üzerinde durmuş, Paşa'nın sözleri büyük bir heyecanla dinlenmiştir."

İlk kez askere alınan İstanbul doğumluların terhis töreninde o dönemin Harbiye Nazırı (Millî Savunma Bakanı) Mahmud Şevket Paşa konuşmasını yaparken